

ŠTEV. BROJ 12. * V LJUBLJANI, DECEMBER 1928. * LETO GODINA X.

I. B.:

Ob zaključku desetega letnika.

Današnja številko zaključujemo deseti letnik »Sokoliča«. Deset let sicer ni doba, ki bi pomenila mnogo, zato tudi »Sokoličev« decenij ni jubilej, ki bi zaslužil posebno pozornost. Toda vsekakor je naš list z desetletnim delom dokazal potrebo svojega življenja in pravico za nadaljnji obstoj.

Spomin nam uhaja nazaj v leto 1919., ko smo z navdušenjem in z mladeniško radostjo pozdravljali svojo novo državo, osvobojenje in uedinjenje. Vse, ki je takrat čutilo nacijsko in demokratično, je hitelo v sokolske vrste, vsak je hotel na zunaj dokumentirati, da je Sokolstvo ona organizacija, ki spaja vse dobre Jugoslovane in ki ima največje zasluge za doseg naših idealov. Širile so se naše vrste in vesel je bil pogled v sokolsko bodočnost.

Kdo bi se čudil, da je vodstvo sokolske organizacije tedaj uvidelo najvažnejšo potrebo: vzgojiti mladino v istem duhu in ji dati novega svežega in visokega poleta, ki ji bo vcepil jugoslovensko in sokolsko misel z vzvišeno in za Slovanstvo toliko važno nalogo.

Sokolski naraščaj, vzgojen po pravih sokolskih načelih in v duhu Tyrševih nauk, bodi podlaga novemu sokolskemu rodu, bodi vir, ki se iz njega razvijajo in naraščajo nove vrste jugoslovanskega član-

stva, ki bo dalo trden temelj novi državi, ki bo stalo verno na braniku za ohranitev svobode in uedinjenega jugoslovenskega naroda.

Mladini je treba sokolske vzgoje, je bilo geslo, ki je bilo priznано povsod med narodom in na najvišjih vodilnih mestih. Sokolstvo je šlo z ljubeznijo, vero in upanjem na delo.

Da bo delo uspešnejše, da se razširi sokolska misel med vso našo mladino, ki naj koraka pod sokolskim praporom in uživa nauke Sokolstva, mu je treba duševnega vodnika, lastnega glasila. Iz teh idealnih misli se je rodil »Sokolič«. Kdo mu torej more odrekati velevažno nalogo?

V tem duhu je deloval vseh deset let. Bodril je nacionalen duh in državno zavest, navduševal za Slovanstvo, učil sokolske nauke, vzgajal mladino k moralnemu in demokratičnemu življenju, zabaval in širil zmisel za telesno vzgojo. Iz njega se je porodil manjši list »Naša Radost« za sokolsko deco, ki ima iste namene, isti smoter.

Jeli »Sokolič« dosegel svoj cilj? To vprašanje moramo, žal, zankati, zakaj niso se uresničile njegove želje. Mnogo premalo prijateljev ima, krog njegovih naročnikov in čitateljev je premajhen, pa tudi sodelavcev ni toliko, kakor zasluži njegova vzvišena naloga.

Na pragu v novo desetletje si želimo v prvi vrsti, da se to izboljša. Dolžnost vseh naših prijateljev je, da mu preskrbijo boljšo bodočnost. Z novim letom preideta oba mladinska sokolska lista »Sokolič« in »Naša Radost« v last Jugoslovenskega Sokolskega Saveza. Smer lista ma ostane ista kakor doslej, zato ne bomo razvijali programa za bodočnost.

Zdi se nam umestno, da povemo nekaj, kar je za nas veselega in kar nam daje upanje na boljšo bodočnost. V poslednjem času opažamo, da raste zanimanje za »Sokoliča« v naših južnih krajih. Oglašajo se novi sotrudniki in dohajajo nam prispevki iz teh krajev. Posebej moramo pohvaliti naše vrle naraščajnike in naraščajnice iz Bjelovara, ki naj najdejo mnogo posnemalcev. Za zgled naj bodo ostali naši mladini! Dokazali so, kaj zmore naš naraščaj, ako ima dobro voljo in dobre vodnike.

Na delo torej vsi, ki ste v sokolskih mladinskih vrstah! Novih sodelavcev, predvsem pa novih naročnikov nam je treba in bodočnost »Sokoliča« bo v novem desetletju lepša, zadovoljnost večja.

*Ponosan sam što sam Soko
i što nosim mili znak
pod kojim sam svestan reči:
da je Soko heroj — junak!*

E. Gangl.

Sokolova dužnost.

iše bi odgovaralo duhu, koji mora vladati za rad u našoj organizaciji — natpis: »Dobrovoljan i savestan Sokolov rad!« — Rad, koji je posvećen Narodu, Domovini i Slavenstvu. Rad, koji se izvršuje s najboljim, najplemenitijim i najsvetijim mislima, koji ne pozna dvoličnosti, klonulosti ni umora i koji ne traži nagrada, priznanja i slave. — Taj rad mora biti posvećen telesnom, duševnom i moralnom odgoju pojedinca — kako bi postao zdrav, jak i lep; plemenit, dobar i pošten i, kako bi poprimao i usavršavao u sebi sva obilježja, koja čoveka čine potpunim, savršenim — značajnim čovekom. Jer takvih ljudi trebamo, koji će hteti, moći i znati raditi i žrtvovati se za svoj narod i domovinu; koji će svojim delovanjem podizati ugled narodu i državi, a time pripravlјati bolje uslove lepšoj narodnoj budućnosti. — Da! — Taj odvažni i požrtvovni rad, to neumorno i ljubavljу nadahnuto delovanje mora biti posvećeno celini: — Narodu i Slavenstvu!

Taj će rad biti uspešan i cilj će izbijati na površinu, usadivati se u mlade i nežne duše sokolske i opće naše omladine — samo onda, bude li oprečan sa radom onih, koji za svoj i loši, razdorni i otrovni rad očekuju nekakvu nagradu t. j., ako ne bude njegovo izvršivanje skopčano s materijalnim dobrom i sebičnošću.

Sokola se ocenjuje prema njegovom delovanju i mišljenju. Po tome se vidi, kako Soko pozna i shvaća sokolsku misao i ideju. Ta misao i ideja mora biti Sokolu kormilo u delovanju sokolskom i narodnom, društvenom i privatnom. Svakog časa, kod svakog rada, u svim borbama — pa i političkim, mora Sokolu biti vodilja sokolska misao i načelo, koje ga čini značajnim. — Zato, brate i sestro, nikada u životu ne smetni s uma, da si član najidealnije organizacije — sokolske obitelji, čija misao i ideja zabacuje sve plemenske, verske, staleške i političke strasti, a koja sadrži u sebi odvažne, istinite i pravedne narodne težnje, koje imaju cilj: sreću i blagostanje, slobodu i ravnopravnost narodnu! Te naše ideje ne kose se s nijednim prirodnim ni humanim ni verskim zakonom, već vode od Sokolstva — Jugoslovenstvu, od Jugoslovenstva — Slavenstvu, a od Slavenstva — Čovečanstvu! — Velika i sveta je naša misao, zato bi morala biti duševnom hranom svakom istinsko slobodoljubivom Slavenu!

Sokolova dužnost je dvojaka: društvena i privatna. U društvu će pravi Soko uvek biti na svome mestu, pripravan, da požrtvovno, s ljubavljу i nesebično izvršuje dužnosti, koje su mu poverene. Naravno, čito će nastojati, a to mu nalaže i sokolska dužnost, da njegov rad

bude odgovarao položaju, koji u jedinici zauzima. Na srcu i u mislima mora mu biti napredak društva. Zato ne će odmeriti vreme svome radu, kao plaćani radnik, već će biti uvek spreman, da svagde i svakog časa prione uz novi rad, — da ga savesno i s ljubavlju izvrši i da nastoji pronaći dobru inicijativu, koja se može poraditi iz ljubavi za ostvarenje sokolskog cilja i programa. — Ne samo član, kojemu je poverena nekakva dužnost, već svaki Soko mora raditi i tražiti bolje putove, uspješnije sredstvo i način, kako bi podignuo ugled društva, Sokolstvu, Narodu i Slavenstvu.

Odbor nije izabran zato, da samo njegovi članovi izvršuju i da se staraju za sav rad; da na njihovim leđima počiva i o njima ovisi društveni napredak. Svakom članu mora biti usađeno u dušu i ležati na srcu briga za što tesnijom suradnjom u duhu ljubavi, bratstva, jednakosti i slobode među članstvom naše obitelji. Svima mora biti na srcu, u dušu i mislima plodan rad za opće dobro, za svetu i uzvišenu sokolsku ideju i za njeno ostvarenje.

Kod konstituisanja odbora mora se gledati, da budu izabrani ljudi, koji osećaju ljubavi, sposobnosti i znanja, kako će ostalo članstvo s potpunim poverenjem gledati na njihovo delovanje. Zato moraju biti kreposni i značajni s jakom voljom i energijom, koji će znati uvek i svakom prilikom zastupati i štititi interese Sokolstva. — Kreposti, koje rese Sokola i koje ga obeležuju kao potpunog, savršenog čoveka — u telesnom, duševnom i moralnom pogledu, moraju mu biti na umu i u privatnom životu!

U privatnom životu mora biti putokaz i služiti drugima na ugled, kako bi što više sinova našeg naroda ponukao, da se ugledaju u njegov rad, način života i u sveopće delovanje, kojim će koristiti narodu i domovini. Nastojati mora — utecati na život svoje okoline — ne narivavanjem i nadmećivanjem, već plemenitošću duše i ljubavlju srca i — ne zastarelim, praznim frazama, već primerom požrtvovnog i nesebičnog rada, koji se slaže sa sokolskim načelom i dostojanstvom. Ne će utecati na okolinu niskim i podlim ulizivanjem i ulagivanjem, već muževnošću u radosti i žalosti, u sreći i nesreći i delovanjem na polju za opće narodno dobro, za napredak i ugled Domo- vine, Države i Slavenstva.

To je ono, što Sokola čini odvažnim i što mu uleva nove sile, da može svakom zgodom i pred svakim smelo propagirati i bez obazrivosti širiti sokolsku ideju i tražiti od svakoga Sokola, od svakoga Jugoslovena, da stupi u čvrste sokolske redove — u prethodnicu slavenske uzajamnosti i svetle budućnosti. — Taj je naš program i cilj — ali cilj seže još dalje. — Taj je cilj postavio naš prvi i neumrlji vođa dr. Miroslav Tyrš — još godine 1862. kod osnivanja prvog sokolskog društva u Pragu. Taj spasonosni cilj, sveta i uzvišena ideja i odvažna — plemenita misao uzdržala se i u najburnijim, najtežim

i najernijim danima, kad su i pomoću najamnih organizacija — crno-
žuti hteli iskoreniti Sokolstvo, a time uništiti i istrebiti nacionalnu
svest, ponos i otpornost slavenskih naroda i plemena, koji su
stenjali pod jarmom nemačko-mađarskim i pod njihovim najamnicima-
maulizicama, koji su u svojoj podloj, sebičnoj i partizanskoj duši
gojili mentalitet, koji je predstavljala crno-žuta zastava. Ali sokolsku
ideju i misao nisu mogli narodnoj duši nikako omraziti, jer ona sadr-
žaje narodne težnje i htenja i, jer ga je vodila u susret lepšim danima,
svetloj budućnosti i k pobedi, a time je stvarala uslove sveslavske
uzajamnosti i nepobedivosti. Potisnuta nije mogla biti i zato, jer je
ta narodna ideja i misao, koju je Sokolstvo u narodu budilo i gojilo.

Ali zalutali sinovi sa vođama jednog staleža, potpomagali su
našim vekovnim i krvnim neprijateljima, da barem spreče širenje
Sokolstva, a time duševnog približenja i ujedinjenja slavenskih ple-
mena i naroda, a oslobođenja i u jednu državu ujedinjenja jugoslo-
venskih plemena. Nisu uspeali, jer je narodna duša, gonjena nacional-
nom svešću odvažno, požrtvovno i revolucionarno krčila put narod-
nom i državnom ujedinjenju četvera plemena.

Tri su se ujedinila, a sada ćemo raditi i na tome, da dođe i
četvrti — brat Bugarin — u našu zajednicu. I doći će, jer narodna
duša i evolucija ne poznaju nikakvih zapreka. A Sokolova je dužnost,
da ustrajno, požrtvovno i odvažno radi na tome, da na to pripravlja
sav narod, a time pospešuje duševno i državno ujedinjenje svih Jugo-
slovena: Srba, Hrvata, Bugara i Slovenaca. — Znamo, da će na ovu
sokolsku jeku — crna aždaja od strave podignuti svoju iznemoglu
i nadutu glavu, a Sokolova je dužnost, da do kraja utuče tu crnu
nemam, kako ne bi između složne braće — sijala razdor, svojom
štetnom, otrovnom i poznatom rabotom.

DR. IGOR VIDIC:

Istorijske slike iz naše prošlosti.

VI. Tomislav, prvi kralj Hrvata.

hrvatski deo našeg naroda zauzeo je posle velike
seobe osim Dalmacije i zemlju u sadašnjoj Bosni
oko Bihaća. Iza kneza Budimira, prvog hrvatskog
vladara, o kojem nam kronike pričaju nešto malo,
stolovali su »veliki župani« na Duvanjskome polju
u naseobini Županjac. A sve pojedinačke pokrajine, oblasti i župe nisu
bile tvrdo i jako vezane među sobom, tako da su se pojedine župe
sad odvrgele, sad opet prisajedinile. Jedino zajednička crkvena oblast

mogla je pomoći, da veza pojedinih pokrajina posve ne prestane. Najposle veliki su župani ostavili svoju rezidenciju na Duvanjskom polju te premestili sedište svoje vlasti u primorske krajeve. I uticaj latinskog zapada pospešio je, da su se veliki župani počeli nazivati knezovi (duces). Trpimir (852), koji se prvi zvao knez, stoluje u zasebnom dvorcu Bihaću (Byaci) na pitomoj morskoj obali među Splitom i Trogrom. Uticaj latinske kulture veoma je jak. A seoba knezova u primorsku krajinu bila je i uzrok, da su se i manji dostojanstvenici, vladari manjih oblasti, takođe proglasili kneževima.

U to doba pojavi se velika ličnost kneza Tomislava. Za vreme njegove vlade Sloveni postanu i politički faktor na Balkanu te se ističu u rešavanju tadanjih već istotako zamršenih problema balkanskog poluostrva. Za vreme kneza Tomislava bukne rat sa Mađarima. No hrvatska jih vojska više puta porazi i tako očuva i ojača svoju nezavisnost i ugled svoje zemlje. U isto vreme Tomislav sukobi se i sa Bugarima, koja beše pod carom Simeonom najjaća država na Balkanu, i prirodno u večitom boju sa Vizantijom i Srbijom. U gorama oko Duvanjskog polja u velikoj bitci Tomislav porazi Simeona potpuno i uništi njegovu ideju balkanskog carstva. Pošlo mu je za rukom, da je skupio pod svoje okrilje ne samo sve hrvatske oblasti (Belu Hrvatsku, Bosnu, Hum i Neretvu) a čak i srpske, koje su za ono vreme bile pod uticajem bizantinskim i bugarskim.

Godine 924. konačno se Tomislav proglasi kraljem hrvatskim. Okrunjen je bio na Duvanjskom polju, gde se je u ono vreme sastao svake godine sabor, na kojem su se rešavala državna i administrativna pitanja krupnije prirode, postavljali i nameštali knezovi, biskupi i t. d.

Ugled hrvatskog kralja u to doba bio je vrlo velik. U borbi sa Simeonom, carom bugarskim, vizantinjski car Roman Lekapena i patriarh Nikola Mistik obrate se Tomislavu za pomoć. Tom prilikom odreče se carigradski patriarh jurisdikcije nad dalmatinskim gradovima i ostrvima i prepušta crkvenu upravu rimskome papi.

Osim tog sijajnog položaja u pogledu spolnje politike, važna se borba bije i u unutrašnjosti države, gde nam pada u oči krasna i plemenita osoba Grgura Ninskog. U ovom se naime vremenu pojavljuje među Hrvatima, naročito u ninskoj i krčkoj episkopiji, slovenska služba u crkvi. Ta je služba bila početkom dopuštena uz latinsku i narodu je brzo omilila. U to doba nastaje borba za slovensko bogoslužjenje u Dalmaciji, borba koja je trajala vekovima. Na splitskom Saboru (925) u prisustvu kralja Tomislava, papinih izaslanika, Grgure Ninskog, koji je bio u to vreme kancelar države, i Mihajla Višćevića, zahumskog kneza, uzalud pokušava Rim, da se ukine slovenska služba u crkvi, no Grgur Ninski — po svojoj idejnoj koncepciji i značaju veoma srodan Štrosmajeru, divno i sa uspehom brani pravo naroda, da se čuje i u crkvi njegov jezik i njegova pesma.

Kulturne su prilike pod uticajem latinskih i vizantijskih zemalja, uticajem koji baš ne beše uvek povoljan po razvoj i slovenski napredak države. Ratna sreća prvog hrvatskog kralja, njegova državnička sposobnost, učini Hrvatsku kraljevinom, jakim međunarodnim faktorom, i otvara jugoslovenskoj carskoj misli, misli, koja bazira na trima gradovima (Carigrad, Solun, Trst) i koja zamišlja slovensko carstvo sa triju morâ (Crno, Jonsko i Jadransko more), prvi put širi razmak te podvlači njezine konture.

Slava Tomislavove kraljevine nije bila dugotrajna. Večita borbenost knezova i uticaj latinskog svećenstva smanjivala je vlast kraljeva i time najviše pomogla da su susedne države stekle prevlast i smanjile, a konačno i uništile ovu slovensku državu.

HAJRUDIN ĆURIĆ:

Stupaj, rode!

Veselo,
smelo
diži čelo
i stupaj
hrabro
rode moj!
Patnja je prošla,
sloboda došla,
izbriši jade,
nek sinu nade!
Slava te zove

na staze nove...
Pod tuđinom ne smeniko
od našega roda biti!
Niko ne sme da se muči,
niko ne sme suzeliti!
Veselo,
smelo
diži čelo
i stupaj
hrabro
rode moj!

DR. L. K.:

Sokolski razgovori.

O državi, narodu, domovini.

Priliko za razgovore, ki bi jih uvrstili pod gornji skupni naslov, nam nudijo razni spominski dnevi v obilni meri. Mučno nam je priznanje, da so govori ob takih prilikah včasih sestavljeni iz stavkov, stokrat premletih v časopisih, splošnih in zato vodenih, ki jih ravno mladina prav rada označuje kot »frazе«. Njej pa bi bilo treba ob takih prilikah povedati prav konkretno, jasno

nekaj o njenem razmerju do naroda in države, o njeni lastni vlogi v teh velikih socialnih tvorbah.

1.

O razvoju življenja smo razpravljali v 8. in 9. številki »Sokoliča«. Danes, ko se razgovarjamo o državi, je zopet umesten pogled v prirodo — često se bomo spomnili pri tem človeške države in njenih uredb.

Predvsem bomo pri tem spoznali, da velja v polni meri izrek: »Posameznik nič, celota vse.« Kjerkoli je v prirodi nastala urejena, »organizirana« skupina istovrstnih členov, povsod so ti členi slepo v službi celote. Samo za prosi p e h celote gre.

Že na nizki stopnji enostaničnih bitij opažamo začetek »organizirane družbe«. Poznamo enostanična bitja, ki so posamič sicer življenja zmožna, žive pa praviloma združena v »kolonije«. Pri nekih vrstah so vsi členi takšne kolonije docela enaki, pri drugih so se posebne stanice »diferencirale« in prevzele nalogo razmnoževanja kolonij.

Takšne kolonije tvorijo prehod od enostaničnega bitja k mnogostaničnemu. Tudi telo mnogostaničnega bitja je v marsičem slično državi — toda členi te države so posamič za življenje nesposobni, le v celoti uspevajo in celota z njimi.

2.

Človeško telo — državo tvorijo sami strokovno visoko izobraženi »delavci«; vsaka stanica, vsak organ vrši svoje posebno delo, toda v skladu z ostalimi, v službi celote. Za svoje posebno delo so stanice in organi zadobili posebne oblike in lastnosti.

Znana je iz rimske zgodovine prispodoba človeške družbe s človeškim telesom, njenih stanov s telesnimi organi.

Ko so l. 496 pred Kr. rimski plebejci (proletarijat), tlačeni od patricijev, sklenili, da zapuste Rim, jih je vrnil v sožitje v skupni domovini tribun Menenij Agripa s tem, da jim je pripovedoval, kako so se telesni organi uprli delu »za želodec« — češ, mi delamo, on pa samo uživa. Posledica je seveda bila, da ni oslabil samo želodec, ampak so oslabili vsi deli telesa. Plebejci so razumeli prispodobo in so se vrnili v Rim; seveda so morali pristati patriciji na neke koncesije.

Le delo vseh stanov ustvari srečno državo; zato velja delu vseh v Sokolstvu enako spoštovanje. Seveda: kdor ne dela, ta ne zasluži spoštovanja, naj že pripada kateremukoli stanu ali poklicu.

3.

Tudi mnogostanične živali tvorijo kolonije. Pri mnogih morskih vrstah so poedinci v teh kolonijah zrasli v enotno telo in popoln

noma izgubili svojo samostojnost — tisoči skupaj zraslih živali se nam zde kakor rastlina. Brezpomembnost člena v primeri s celoto je tukaj naglašena v največji meri.

Najbolj znane pa so nam države čebel, mravelj in termitov, o katerih je tudi »Sokolč« že večkrat pisal. Poedinci imajo v njih navidez popolno samostojnost, toda vse njihovo delovanje je, kakor da jih lastna sreča sploh ne briga; kakor da to vprašanje o reči poedinca sploh ne obstoji, je vse njihovo delo posvečeno le potrebi lastnega panja, oziroma mravljišča. Funkcioniranje teh držav je brezhibno.

Posameznik v njih pa je ničla, njegovih posebnih potreb ni. Človek pa stremi kot posameznik za srečo in se ne more slepo žrtvovati državi! Toda »dolgotrajno življenje našega je kratka« in le tiste vrednote, ki jih človek za družbo ustvarja, so trajne. Težnja po nesmrtnosti se da uresničiti le z delom za človeštvo — v normalnem okviru naroda, države.

Plemenitega človeka kratkotrajna stavba sreče posameznika ne bo zadovoljila. Dolžnosti do družbe, naroda, države mu stoje v ospredju; ne nagonsko, kakor člen živalske države, ampak zavestno jim podredi svoje osebne koristi.

Zgodovina našega naroda nam pripoveduje mnogo svetlih primerov, kako so se poedinci žrtvovali celoti, bodisi na bojni poljani, bodisi v mirnem delu.

Zato je ta zgodovina neusahljiv vir ljubezni do domovine. Pijte, bratje, iz tega vira! Da boste vedeli, kako so pred stoletji zasedli naši pradedje to zemljo, kako so jo orali in si ustvarili dom, travnik, polje, vrt na njej, kako so jo stoletja branili pred sovražnimi navali. Kako je največja vihra podrla meje in nas krvne brate združila v skupni državi. Ne vseh še! — Da boste tudi čutili bol in ponižanje, ki nam ga prizadeva nasilni sosed dan za dnem, ko tepta najprimitivnejše dostojanstvo naših primorskih bratov!

5.

Naše delo bo ustvarilo krepko državo. Kakor je veriga dobra, če so členi dobri, tako glejmo, da bomo mi, člani naroda, člani države, dobri — pripravljajmo se za to telesno, duševno in — poklicno!

Kakor iz enega kova bo država, če posvetimo trud in brigo medsebojnemu spoznavanju — z ljubeznijo proučuj svojih bratov jezik, običaje, ožjo domovino, knjigo, zgodovino!¹

Mnogo se je v prvem desetletju naše države pisalo in govorilo o našem »narodnem edinstvu«. Tudi mnogo pogrešnega. Mi bomo

¹ Primerjaj spis br. Ambrožiča: »Poklic Sokola v današnjih dneh«. Jugoslovanski sokolski koledar l. 1921., stran 36.

z ljubeznijo, medsebojnim spoznavanjem in z v o l j o edinstva ustvarjati edinstvo.

6.

Primer govora o priliki proslave uedinjenja glej »Sokolšč« 1928, št. 2, stran 17.

HAJRUDIN ČURIĆ:

Pesma našeg roda.

Od Dunava do Jadrana,
od Vardara do Triglava
svuda radost,
svuda slava,
svuda pesma
našeg roda:
»Živelu jedinstvo,
živela sloboda!«

Dični sinci jedne Majke
opleli su jedan venac:
u jedinstvu sada žive
Srbin, Hrvat i Slovenac.

Sva tri sina Majku štite
od dušmana ljuta,
kojega su uvek spremni
maknuti sa puta.

Jer u zemlji našoj
mora radost biti,
ne smeju se više
grozne suze liti!

Nek u Bratstvu ječi
pesma našeg roda:
»Živelu jedinstvo,
živela sloboda!«

Pokrajinski zlet v Skoplju: Napad konjenice.

1. decembar 1918—1928.

»Na groblju će nići cveće
za daleko neko pokolenje...«

Sećamo se danas vremena, koje već pripada historiji, sećamo se krvavih dana, kad su naši dobrovoljci, svesni pogibli, s nesalomivom verom u naše oslobođenje i ujedinjenje, muževno zakoraknuli u naručje smrti. U najtežim i sudbonosnim danima očuvali su oni tu veru i ona je izvela naše čete na poljane slave i pobeđe. Naši su velikani žrtvovali svoje živote na oltar skorog ujedinjenja, ali je duh njihov ostao u oslobođenoj otadžbini, da zadahne nova pokolenja snagom svoje ljubavi i požrtvovnosti. Sećajući se najsvetlijih dana naše historije, dana, kad su stale pucati verige ropstva, sećamo se i onoga, za što su pali životi ratnih mučenika, a to je naša budućnost. Moramo misliti na to, da smo zvani da u sutrašnjici narodnog života stupimo na kormilo narodnih snaga i da ih upravimo u smeru ostvarivanja narodnih ideala. Da to učinimo, moramo se posvema saživeti s narodom, da razumemo svaku njegovu misao, svaku želju, svaki pokret, da se nedesi, da mi živimo po strani od naroda nemareći za nj. Jer moglo bi se desiti, da sednemo na optuženičku klupu kao proneveritelji narodnih ideala, da se razbukti plamen narodnog gnjeva, pa da sažge sve nas... nesuđene prvoborce i vođe svoje. — Da nebude toga, treba da se sada pobrinemo, kako bi se odgojili jaki i zdravi; treba da shvatimo i pročutimo reči sokolske ideologije, pa da ih primenimo u svim prilikama života; treba da uzgojimo cveće, što je niknulo na groblju palih heroja i velikana naših.

NIKO:

Skozi Bosno ponosno.

Roč popoldan meseca svečna, ali po starem sečna, ker se v tej hladni dobi po severnih krajih seka les, sem nerad jemal slovo od jadranskega bisera, prelestnega Dubrovnika. Cestna železnica, edina v vsej Dalmaciji, me je preselila iz modrih slavenskih Aten na postajo v slikovitem pristanišču Gružu, kjer se na vojni Akademiji precej mladih Slovencev lika za častniško službo na slanim elementu.

»Znate, toliko si prizadevam, da bi bil točen,« toži v železnem vozu sopeč gospod sopotniku. »Vozli na robcu, igle na rokavu, znaki po naročkah in enake bergele za spomin so pri meni brez uspeha. Davi sem vlak zakasnil, čeprav je budilka s trojnim zvončkom baje neznanško ropotala v štirih krožnikih polnih kovanega drobiža. Ondan se mi je primerila ista smola, pa najsi sem si prejšnji večer sam poslal brzojavko, da mi jo je na vse zgodaj prinesel pismonoša. Menda bom še sodnji dan prespal.«

Na morsko stran vse opojno sinje, modro, višnjevo, blesteče; po kopnem pa vse pokojno sivo, sivo, sivo. Po zavojicah in skozi predore hrope hlaпон navkreber, kažoč svojski kras dalmatinskega Krasa, koder iztežka*zapaziš sere vasice med sivkastim kamenjem. Uskopljel! Prva postajica ter izhodišče tiru v Zeleniko pri Boki Kotorski. V bližavi se svetlika napis »Vesela gostiona«, pogosten v kršni Dalmaciji, daši je ljudstvo fukára, t. j. uboga para. Na Humu se proga zopet cepi: krajša gre na vzhod v Trebinje, mi pa krenemo z daljšo proti severozapadu na Brod.

»Kako se zove ova velika voda?« ponadlegujem odličnega mohamedanca, ki z okretno podkrižanimi nogami ždi na blazini.

»Popovo poje,« mi postreže moj starec Mostárec, govoreč *lj* mehko kakor mnoga romanska narečja. Ozko, toda 48 km dolgo kraško jezero poleti presahne z reko Trebinjščico vred, ki ponikuje ter odteka pod zemljo v Neretvo, del pa se gubi proti Slanemu v Adrijo, kjer zeva kraška jama Vjetrenica. Ta sapnica proizvaja ob burji neobičajne zvoke ter ima poleg krasnih kapnikov tudi sledove prazgodovinskih ljudi. V pomenku s priletnim moslemom se mi posili na pamet štirivrstičnica iz Aškerčevega »Sopotnika«:

Tvoj jezik moj je jezik,
čuj me, prijatelj ti!
Slovanska sva si brata,
ej, ene sva krvi.

Pogled skozi šipo mi razodeva, da tod ženske hlače nosijo. Vendar pa morajo sirotne gaćanke (hlačarke) rabotati ko črna živina... V Čapljini se dviga velika tvornica duvana, po hrvatsko duhana, kakor da je nikotinsko zelišče krščeno po močnem vonju ali duhu, v resnici pa tiči tu francoski nazov za carinarnico (douane). Vzdolž proge nas nepretrgoma spremlja nepobrano zelje po njivah.

Zmračilo se je. Svojevrstno dolino divje romantične Neretve, ki prestopa in dela močvirje, močno virje za malarijo, si samo predočujem v mislih, ker je pretema. Tod se mrežikajo in mežikajo jezerca, segajoča pod morsko gladino. Predremal sem ali prespal Mostarsko polje z Blagajem, srednjeveško prestolico Hercegovine, odkoder je bržčas i rod slovenskih grofov Blagajev, znanih po Murnikovem romanu.

Dremež me je opeharil tudi za Mostar, imenovan po slovečem starem mostu, odličen po slikovitih stavbah in rodovitni okolici. Žal, da je poleti tako vroče in da ima toliko komarcev, popadačev (prvotno papatači).

Jutro v Sarajevu. Po okoliških vrhah se blesti še sneg, zato se dobro prileže salep, topla pijača z medom, nekaj sirup. Lepo mesto, svoje dni Vrhbosna zvano, šteje 92 džamij s 35 belimi minareti. Husrenbegova molilnica je poleg carigrajskih in nikopoljske Sultanije najkrasnejša džamija na Balkanu. »Šeher« Sarajevo nudi pisano mešanico stavbinskih slogov, noš, ver, plemen, bogastva in bede. Izložbe starinarjev, črevljarjev in jestvinarjev razodevajo znatno zaostalost in preproščino.

Poslej teče parni stroj po ravninah med vinogradi ali slivniki, mimo lesenih vasic (prilegal bi se jim ruski izraz derévnya, t. j. lese-njača), skoro vsevdilj ob reki Bosni z lesenimi vodenicami (mlini) kakor na Muri. Bošnjaki so samozavestni kakor Črnogorci, o katerih so si potniki pripovedovali zanimive zgodbe. Evo vam dveh, rado vedni čitateljčki. Početek svetovne vojne zatne dva momka v Budimpešti. Takoj prvi dan sestavita brzojavko na svojega kralja, pokojnega Nikito: »Gospodar, naj se li vrneva domov ali pa kar odtod zahrbtno napadeva sovražnika?« — Vojnega ujetnika so vprašali Nemci: »Reci nam, junače, čemu se bojujete vi Črnogorci?« »Pa znaš, mi smo golo-tinje sirote. Biješ se, tu pa tam dobiš i kak plen. A vi, Švabe, zakaj se vojskujete vi, ko imate vsega dovolj?« — »Znaš, mi se borimo za dom, za čast.« — »E, pa da! Vsakdo se tepe za to, česar nima.«

Mimogrede povedano: čudim se, da tukajšnji sobesedniki kakor i otočani na Krku tolikokrat pritrjujejo s prislovom *jà*. So ga mar zatrosili Germani kakor po Sloveniji? Tudi pokrajina sliči na slovensko, le seneni stogi in po naseljih mošeje ter grobišča z znakom »tulbe« ali »turbe« (odtod turban) dajejo okolici svojstveno potezo. Evo, pred nami je Visoko, po večini muslimansko, nekdanja stolica bosenskih vladarjev. Tukaj so n. pr. oklicali Štefana Tvrtka II. za kralja. Danes se bavi stanovništvo z usnjarstvom in strojarstvom. Po poljih se razpreza poleti tod in ob vsej progi turščica, ki s svojim krstnim listom priča o svojem poreklu. Danes, 1. sušca, že šarijo preprosti orači po brazdah za staroverskimi plugi. V Kakanju nas zanimajo državni premogovniki z najboljšim bosenskim oglenom, kakor pravijo Štajerci ponekod benečanskemu premogu. Država izkorišča danes oglenike (premogovnike) v Kreki, Ugljeniku, Zenici, Banjaluki, Brezi, Maslovarih, Mostaru, Bukinju, Suhači, Vrdniku, Velenju in Zabukovici. A dohodki niso sijajni, če smemo verjeti novinarjem: v zasebnih podjetjih bi menda bolje uspevali. Opoldne se ustavimo za 20 minut v Zenici: delavci čepe kar na blatni cesti ter obedujejo. Skupina dimnikov ovaja sedež modernega obrta: papirnice; tvornica, ki predeluje

sirovo železo iz Vareša; stare preprogarne. Domači rudnik daje 2 milijona kvintalov rjavega ogljena. Nad dvesto Slovencev živi tu.

Skozi tesna Vraca prirohnimo v staro turško utrdbo Vranduk, podobno gnezdu ptice ujede. Zapirala je dohod po dolini Bosne od severa. Strehe so silno strme, bržkone zbog snega. Drevje je gosto in vitko, zgolj listovci. Mimo smukajo postaje: Nemila, Begovhan, Želeče. Konji se paso na pusti močvari, ne meneč se za žabje koncerte. Krave in ovce tišče gobce v gola tla, kakor bi klicale travo iz Žepčkega polja. Moslimsko mestece Žepče sluje po svoji kisli vodi. V Zavidoviću ob izlivu Krivaje ropotajo velike parne žage. Po ozkem sodolu švigota ženstvo v belih krilih in širokih platnenih pokrivalih. Bradiči so nam priredili prijeten prizor: snežno beli oratarji z rdečo čepico in rdečim pasom. Možak ponuja »frišek kiselj«¹, domačo slatino. Te mičejo romantične trebušne skale? Poglej si Trbuk! Imaš rajši sladke stvari? Stopi v Usoro s sladkorno tvornico! Nasproti izlivu Spreče zastirniš ob strmi osameli kopi z gradom na vrhu. Ob vznožju pa se solnči Doboj, do pred kratkim prvovrstna trdnjava: bele hišice z rdečim krovom in na skali velikanski napis *Z d r a v o*! Tu so često stolovali usorski bani.

»Peci kafu, peci kafu!«² priganja postajni gostilničar svojo ženko, da bi postregel trumo gostov. Po Bosni zlati se kava p e č e, kruh pa k u v a, baš obratno z našimi šegami.

Skoz enolično Rudanko in skozi Kotorško prijahotá vlak v Johovac, ozemlje ravni in gričev. Značilno deklško pokrivalo mi sopotnik označuje kot »rdeč pljunek«³ na temenu; poročenke pa nosijo široko belo plahuto na glavi. Noša v Dažnici nalikuje Poljicem pri Splitu. Lupljanica me s svojo ravnino spominja bele Ljubljane. Naš lukamatija vriska in se po fantovsko šopiri z veliko perjanico, ki se preliiva v trobojnico: modrikast dim, rdeč plamen, belo obzorje v ozadju. Slaba gorelka: iskre cvrče v kupé, deber je nasičena s čadom liki Ljubljansko barje z meglo. Drugače se ni pritoževati. Tisti zloglasni napis: Ako vidiš v vozu »živoga gada«⁴ ... mi je prišel na um. Še danes mi je pred očmi preplašena maturantka iz Ljubljane, ki ni vedela, da g a d tam preko znači mrčes, golazen. Postajališče Kamen mi noče iz spomina zato, ker ni bilo videti nobenega kamena po ravni.

Na poti pride vse naproti! Istinit izrek, sem ugotovil na žalost isti večer. Blizu mesta Dervente, kjer se na debelo proizvajajo palice, je tik pred nami tovorni vlak skočil s tira. Treba prelaziti, prekrcati. Ko smo se dobro namazali s potrpljenjem, so prišli dvonožci s plamenicami ter ob ozkem bregu lene reke Ukline svetili, da smo prenesli svojo navlako črez kraj nesreče na druge vozove, pripravljene za nas onstran prekucije. Dosedanji naš železni »ihaha«⁵ je odpeketal nazaj v gruško stajo, novi pa prhnil »bos na brod«, kakor pravi zagonetka. Z Bosenskega Broda nas velik most odvede v Slavonski, bivšo

rimsko Marsonio, sedaj sedež močne lesne industrije. Skoraj presedlamo na dolg vlak. Tu brž odidem v »brljavi semenj«, kakor dolenska šegavost naziva spanje. Ob šestih me predrami krik »Zaprešič!« Kaj, prešič? Poglej skozi okno! Vse rdeče zunaj, krvava zarja: so li to nebeške koline? A že drdramo proti gorati Sloveniji. V Kresnicah se seznanim z železniškim uradnikom iz Štipa. Mladec se je hitro naučil po naše, saj makedonščina kakor dalmatinščina premoreta mnogo slovenskih izrazov. »V Sloveniji preveč pijete,« mi zaupa Štipljan med drugim. Žalostno! Narod, ki bi 30 let opustil tobak in alkohol, bi se naglo povzpел med prve na svetu, mi roji po možganih izrek odličnega Françoza. Skromnost in zmernost! Na misel mi hodi anekdota o italijanski preprosti družini, ki se hrani s polento, dotikaje se s posameznimi zalogaji edinega slanika, dolgotrajne zabele. Spominjam se vzdržnih Rusov, pijoćih čaj »na prigljadku«: nad mizo visi s stropa košček sladkorja, služinčad ga gleda med pitjem in ta polsладек jim zadošća.

НИКОЛА ДОШЕНОВИЋ:

Шар-Планини!

Кад царски оро на врху твоје
избира место престолу своје,
весело кружи ширећи крила
и снажно кличе од срца мила!

Када је Марко на свом Шарину
јездио горе на Шар-Планину,
с врхунца твога имб је згоде
гледат' колевку наше слободе!

Кад бела вила из твојих гора
с којим јунаком зборити мора,
зове јунака да дође гори —
јер се у гори слободно збори.

Кад сунце од свог починка скочи
да жарку светлост по земљи точи,
понајпре теби твој део шаље —
а ти га ломиш и шаљеш даље!

Шаљеш и нашем сињему мору,
Ловћену дивном и Дурмитору,
шаљеш у земље Дунава плава,
Велебит-гори и до Триглава!

Шаљеш и тамо, где моћи Дива,
Авала наша вечно покрива,
где незнан јунак паде у боју,
за отаџбину поносну своју!

Светлост је твоја сјајна и драга,
светлост је твоја народна снага
из које сија и круна нова,
пуна победа и Аленова!

За те ломљаху убојно копље
Крушевац, Призрен и лепо Скопље.
Мурат те плати властитом крви —
ал нам те врати Краљ Петар Први!

Са твојих кршних гордих висина
ти си нам понос наших планина!
твоје је име препуно чара —
ти дико наша Планино-Шара!

Proslava »Ljubljanskog Sokola«. U subotu 24. XI. o. g. vršila se u vežbaonici Narodnog doma svečana akademija prilikom proslave desetgodišnjice našeg oslobođenja, desetgodišnjice ustanovljenja Čehoslovačke republike i 65godišnjice »Ljubljanskog Sokola«. Pred mnogim odličnim gostima izveo se lep program. Prva tačka je bila »Državna himna« i »Kje dom je moj«, koje je otpеваo sokolski pevački zbor. Iza toga su nastupile vežbe pojedinih kategorija. Neću da iznosim sve tačke, nego ću se zadržati samo na nekim. U prvom redu dolazi u obzir ženski naraštaj. Njihova tačka je bila lepo izvedena, premda je to stvar teška. Ali sam naraštaj bi trebao da pokaže malo više ozbiljnosti u radu. Primetio sam, da među naraštajkama ima »sokolskih starova«, koje mnogo drže do sebe i koje misle, da se bez njih ne može raditi. Toga ne sme biti! U Sokolu moramo da radimo svi zajednički za istu stvar! Pojedinač ništa — celina sve! Mnogo veću ozbiljnost i volju za rad pokazuje muški naraštaj. U njemu ima »Ljubljanski Sokol« dobar temelj za daljnji svoj rad. Članice su nas ovoga puta zadovoljile. Za vežbe članova na dvojnim ručama mogu ovo da rečem: da su samo pojedinci zadovoljili, dok su ostali imali ili peh ili tremu. Međutim stariji članovi su izveli na potpuno zadovoljstvo svoje vežbe na ručama. U njihovim vežbama su se ogledale tehnika i rezervirana snaga. Vežbe na tri konja su se trebale bolje uvežbati. Najlepša tačka programa je bila »Jugoslavenska telovadna epopeja« od br. Murnika, koju su izveli članovi. Kao zaključna tačka bila je pesma »Naša Marsella« koju je sastavio pisac ovih rečica, a za jubilej društva komponovao i poklonio br. Juvance. Nju je pevački zbor

lepo otpеваo. Posle akademije je bilo pozdravno veče u »Zvezdi«, gde su održali lepe govore br. Gangl, pukovnik Jovanović i br. Dinko Puc, gradski župan.

U nedelju 25. XI. u 1/211 sati bio je u Narodnom domu svečani opšti zbor. Govor br. Gangla na ovom zboru je od istorijske važnosti za naše Sokolstvo. Duboke pesničke misli, sav svoj idealni polet dao nam je br. Gangl u svome govoru. Osim njega govorili su mnogi drugi. Nakon izrečenih čestitanja poslali su brzopletni pozdravi Nj. Vel. Kralju i presidentu Masaryku. Ovaj dan treba da se zapiše među najlepše dane u istoriji »Ljubljanskog Sokola«.

Hajrudin Čurić.

Najdrznija potegavščina v zgodovini. V Nemčiji postoji že 9 let parlamentarni odsek za preiskavanje vprašanja, kdo je kriv vojne. Marsikaj se je že dognalo, vendar se nič ne objavi. Se pač boje. Tako n. pr. plesni mnenje profesorja Hermana Kantorovicza u Freiburgu o krivdi na svetovni vojni že od l. 1923. List »Tagebuch« se je torej obrnil nanj s prošnjo za kratak izpisek. Evo konec posnetka iz »Resnice o Sarajevu«: Sarajevski zločin je zrasel iz avstrijsko-ogrskih neprilik, bil od avstro-ogrskih podanikov, na avstro-ogrskih tleh storjen, po krivdi avstro-ogrskih oblastev omogočen, od vseh odločilnih krogov v Avstriji ter Ogrski z olajšavo pozdravljen kot politični srečni naključek. Hoteti dolžiti tega hudodelstva srbsko vlado, ki ni bila v nikakvi vzročni zvezi z njim, ki ga je skušala preprečiti, ki ga je čutila kot najhujši udarec proti svojim koristim — to je pač najsmejljiva prevara, o kateri poroča zgodovina. Imela pa je ta mistifikacija tudi najhujše posledice.

»Sokolik« izhaja vsak mesec ter stane za vse leto 18 Din.

Urednik Ivan Bajželj v Ljubljani, Gledališka ulica št. 7/II.

Uprava v Učiteljski tiskarni v Ljubljani, Francišanska ul. 6.

Izdaja, zalaga in tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani; predstavnik Franc Štrukelj.

